

KS. GRZEGORZ KORGUL

OCZEKIWANIA MAŁŻONKÓW
WOBEC DUSZPASTERSKIEGO WSPARCIA
MIŁOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ

EXPECTATIONS OF SPOUSES TOWARDS
THE PASTORAL SUPPORT OF CONJUGAL LOVE

Abstract. The sacrament of marriage is part of the natural pursuit of love by a man and a woman. In it, the spouses receive support from God Himself. The task of pastors and the entire Church community is to strengthen the spouses in their sacramental love. This process is called pastoral accompaniment. Research has shown that an increase in the expectations of strengthening marital love is influenced by the spouses' attitude to faith, membership in groups and associations and the length of their marriage. The pastoral challenge is to strengthen the faith of the spouses, to involve more and more couples in groups and associations and to care for couples with shorter marriages.

Keywords: marital love; accompaniment; strengthening; pastoral care; expectations.

Człowiek został stworzony przez Boga z miłości i jednocześnie powołany do miłości¹. W wyniku tego każda osoba naturalnie jest ukierunkowana na miłość, która skłania mężczyznę i kobietę do połączenia się ze sobą w małżeństwie². Związek ten oparty na miłości wyłącznej i definitywnej ma swój wzór w relacji Boga z ludem³. Sposób, w jaki miłuje Bóg, staje się miarą ludzkiej miłości⁴. Boży zamiar wobec małżeństwa uzasadnia także znaczenie

Ks. mgr lic. GRZEGORZ KORGUL – Doktorant Specjalności Duszpasterstwo Rodzin (rok III), Instytut Nauk Teologicznych, Wydział Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: e-mail: gkorg12@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8351-9830>.

¹ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1981), 11[dalej cyt. FC].

² Augusto Sarmiento, *Małżeństwo chrześcijańskie. Podręcznik teologii małżeństwa i rodziny* (Kraków: Wydawnictwo M, 2002), 55.

³ Jacek Goleń, „Miłość małżeńska w świetle badań narzeczonych”, *Studia nad Rodziną* 18(2014), 2: 110.

⁴ Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est* (Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów, 2006), 11.

jego nierozzerwalności⁵. Miłość małżeńska, zakorzeniona w relacji Boga do człowieka, polega bowiem na całkowitym darze i przejawia się w procesie wzajemnego obdarowania sobą małżonków⁶. Miłość jest również podstawą jedności małżeństwa oraz fundamentem realizowanych w nim wartości⁷. Dążenie do małżeństwa głęboko wpisuje się w wolę Boga – Stwórcy i jest umacniane Jego łaską⁸. Dokonuje się to w sakramencie małżeństwa mężczyzny i kobiety, który udoskonala ich miłość i umacnia nierozzerwalną jedność⁹. Na mocy tego sakramentu małżonkowie wspomagają się wzajemnie w tworzonej przez siebie wspólnotcie, wychowaniu potomstwa oraz we właściwym sobie stanie i porządku życia¹⁰. Droga małżeńskiego życia łaską sakramentu małżeństwa implikuje wymóg troski samych małżonków o wzajemną więź miłości, w której potrzebują oni duszpasterskiego wsparcia¹¹. Niniejszy artykuł najpierw prezentuje w zarysie istotę duszpasterskiego towarzyszenia małżonkom wspierającego więź miłości małżeńskiej, następnie ukazuje grupę badawczą i metodykę przeprowadzonych badań, po czym przedstawia wyniki badań nad oczekiwaniami małżonków oraz wnioski pastoralne.

1. TOWARZYSZENIE PASTORALNE W UMACNIANIU MIŁOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ

W obecnym czasie coraz wyraźniej zauważa się potrzebę wspierania małżonków w dojrzewaniu miłości. Ważne jest wskazywanie im w jaki sposób powinni kształtować wzajemną więź, aby nieustannie się umacniała¹². Zadanie to spoczywa na wspólnotcie Kościoła, który powinien poświęcić małżeństwom

⁵ Jacek Goleń, „Rola świadectwa w rodzinie”, *Verbum Vitae* 28(2015): 425.

⁶ Jacek Goleń, „Poradnictwo małżeńsko-rodzinne”, w *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, red. Ryszard Kamiński, Grzegorz Pyżlak, Jacek Goleń (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2013), 380.

⁷ Karol Wojtyła, *Miłość i odpowiedzialność* (Lublin: TN KUL, 1986), 123; por. Beata Marta Parysiewicz, *Wychowanie do miłości. Studium z duszpasterstwa rodzin* (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2010), 235.

⁸ Por. FC 68.

⁹ *Katechizm Kościoła Katolickiego* (Poznań: Pallottinum, 2002), 1641.

¹⁰ Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, w *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*. Tekst polski (Poznań: Pallottinum, 2002), 11.

¹¹ Por. AL 211.

¹² Por. Jacek Goleń, „Strengthening the Conjugal Bond”, w *Catholic Family Ministry. The Scientific Reflection and the Practical Ministry of the Church*, red. Jacek Goleń, Ryszard Kamiński, Grzegorz Pyżlak (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2018), 255.

szczególną uwagę¹³. Już Sobór Watykański II przypomniał, iż zadaniem kapłanów jest wspieranie powołania małżonków w ich pożyciu małżeńskim i rodzinnym za pomocą różnych środków duszpasterskich, jak głoszenie słowa Bożego, kult liturgiczny i inne formy wsparcia, a również umacnianie ich z dobrocią i cierpliwością wśród trudności i utwierdzanie w miłości¹⁴. Jan Paweł II w adhortacji *Familiaris consortio* poszerza rozumienie duszpasterstwa małżeństw. W dokumencie tym papież stwierdza, że okazywanie pomocy parze małżeńskiej w odkrywaniu i przeżywaniu przez nich swojego powołania jest zadaniem wszystkich członków lokalnej wspólnoty kościelnej¹⁵.

Papież Franciszek w adhortacji *Evangelii gaudium* wskazuje potrzebę bliskiego spojrzenia, kontemplacji i zatrzymania wobec drugiego człowieka. Podkreśla, że Kościół będzie musiał wprowadzić swoich członków – kapłanów, zakonników i świeckich do sztuki towarzyszenia, do zdrowej bliskości pełnej szacunku i współczucia, które jednocześnie będzie leczyło, wyzwalało i zachęcało do dojrzewania w życiu chrześcijańskim¹⁶. Rozwinięcie tej tematyki znajdujemy w adhortacji *Amoris laetitia*. Franciszek wzywa tam parafie i wspólnoty kościelne do duszpasterskiego towarzyszenia narzeczonemu i małżonkom służącego umacnianiu wiary i wzajemnej miłości oraz zapobiegającego kryzysom małżeńskim. Tym samym ukazuje sposoby umacniania więzi i troski o dojrzewanie małżeńskiej miłości¹⁷. Jego wskazania odnoszą się nie tylko do troski samych małżonków o wzajemną więź, ale także domagają się wsparcia ze strony Kościoła¹⁸. Według Franciszka najpierw należy dostrzec działanie Boga w miłości małżeńskiej¹⁹, gdyż przez ten sakrament małżonkowie wchodzą nie tylko w relację ze sobą, ale także z Bogiem. Jego miłość sprawia, że życie małżeńskie może osiągnąć swoją pełnię. Dlatego w duszpasterstwie trzeba przypominać małżonkom, że Bóg jest z nimi od początku w sposób nieprzerwany i udziela im potrzebnych łask dla realizacji powołania małżeńskiego²⁰.

¹³ Por. Pietro Boffi, Lucia Miglionico, Giuseppe Petracca Ciavarella, *Cos'è la pastorale familiare? Contenuti, metodi ed esperienze* (Milano: Edizioni San Paolo, 2015), 21.

¹⁴ Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, w *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*. Tekst polski (Poznań: Pallottinum, 2002), 52.

¹⁵ Por. FC 69.

¹⁶ Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 2013), 169.

¹⁷ Zob. Franciszek, Posynodalna adhortacja apostolska *Amoris laetitia* (Kraków Wydawnictwo M, 2016), 120-157. 163-164 [dalej cyt. AL].

¹⁸ Jacek Goleń, „The Challenges of Accompanying the Family in Light of the Apostolic Exhortation *Amoris Laetitia*”, *Rocznik Teologii Katolickiej* 17 (2018), 1: 107.

¹⁹ Por. AL 134.

²⁰ Por. AL 121.

Centralnym kryterium pastoralnej troski o rodziny w świetle adhortacji *Amoris laetitia* jest towarzyszenie duszpasterskie²¹. Papież podkreśla, że Bóg jako pierwszy towarzyszy człowiekowi swoją obecnością i łaską²². Jezus w swojej działalności ukazał „sztukę towarzyszenia” i formował do niej uczniów. Wspólna droga do Emaus, słuchanie i wyjaśnianie pism potwierdzają obecność Chrystusa podczas duszpasterskiego towarzyszenia²³. Współczesny Kościół pragnie towarzyszyć rodzinom, czyli być z nimi, razem z nimi podążać i prowadzić je do Jezusa. Terminologia używana w *Amoris laetitia* ma znaczenie szersze i węższe. W rozumieniu szerszym towarzyszenie dotyczy wielorakich działań duszpasterskich zorientowanych na przygotowanie i wsparcie małżeństw oraz rodzin. W znaczeniu ścisłym dotyczy indywidualnego wsparcia i odnosi się do sytuacji bardziej wymagających delikatności i dyskrecji²⁴.

Według Franciszka proces duszpasterskiego towarzyszenia, rozpoczynający się w okresie narzeczeństwa, powinien znajdować naturalną kontynuację w pierwszych latach po ślubie. Papież postuluje troskę o rozwój wiary oraz więź miłości małżeńskiej²⁵. Wskazuje, iż należy towarzyszyć małżonkom w dojrzewaniu miłości i umacnianiu relacji rodzinnych²⁶. Takie towarzyszenie ma pomagać małżonkom nie tyle angażować się w różne akcje inicjowane w Kościele, co przede wszystkim odkrywać ich własną tożsamość²⁷. Osoba towarzysząca powinna pomagać w rozeznawaniu kolejnych etapów procesu wzrostu miłości, by nieuniknione na wspólnej drodze cierpienie przekształcać nieustannie w cierpliwość tworzenia²⁸. Dzięki temu małżonkowie mogą w coraz większym stopniu rozumieć swoje życiowe powołanie oraz ofiarny charakter wzajemnej miłości²⁹.

²¹ José Granados, Stephan Kampowski, Juan José Pérez-Soba, *Amoris laetitia. Accompagnare, discernere, integrare. Vademecum per una nuova pastorale familiare* (Siena: Edizioni Cantagalli, 2016), 20-21.

²² Zob. AL 63,74,89,120.

²³ Por. Granados, Kampowski, Pérez-Soba, *Amoris laetitia. Accompagnare, discernere, integrare. Vademecum per una nuova pastorale familiare*, 25.

²⁴ Barbara Kmieciak, „Towarzyszenie duchowe małżonkom i osobom w sytuacjach nieregularnych w świetle adhortacji ‘Amoris laetitia’”, *Family Forum* (2017): 110.

²⁵ Por. Jacek Goleń, „The Renewal of Pastoral Care of the Family in the Light of the Apostolic Exhortation ‘Amoris Laetitia’”, *Roczniki Teologiczne* 64 (2017), 6: 109.

²⁶ Por. Antonio Gerardo Fidalgo, „Rzeczywistość miłości jako fundament małżeństwa i rodziny”, w *‘Amoris laetitia’ jako ewangelia miłości i droga do przebycia*, red. Giovanni del Missier, Antonio Gerardo Fidalgo (Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2019), 82.

²⁷ Juan José Pérez-Soba, *La pastorale familiare. Tra programmazioni pastorali e generazione di una vita* (Siena: Edizioni Cantagalli, 2013), 145.

²⁸ Kmieciak, „Towarzyszenie duchowe”, 112.

²⁹ Por. Karla Marlene Figueroa Eguigurems, „Recepcja ‘Amoris laetitia’ i jej pierwsze realizacje praktyczne: ‘wielościenna’ panorama globalna”, w *‘Amoris laetitia’ jako ewangelia miłości i droga do przebycia*, red. Giovanni del Missier, Antonio Gerardo Fidalgo (Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2019), 58.

2. GRUPA BADAWCZA I METODYKA BADAŃ

Oczekiwania małżonków dotyczące duszpasterskiego towarzyszenia we wspieraniu miłości małżeńskiej weryfikowano metodą sondażową. W badaniach zastosowano kwestionariusz ankiety skonstruowany w Katedrze Duszpasterstwa Rodzin Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Rozesłano go drogą internetową z wykorzystaniem narzędzia Formularze Google. Badanie przeprowadzono w Polsce, w listopadzie 2020 r. na grupie 107 osób. W kwestionariuszu zamieszczono 17 pytań, z których każde opatrzone pięciopunktową skalą odpowiedzi (od 0 do 4 punktów) pozwalającą wskazać stopień akceptacji danego twierdzenia (0 – zdecydowanie nie oczekuję; 1 – w małym stopniu oczekuję; 2 – w średnim stopniu oczekuję; 3 – w dużym stopniu oczekuję; 4 – zdecydowanie, bardzo oczekuję).

Kobiety stanowiły większość w strukturze badanej populacji licząc 74,77% osób (n=80), mężczyźni stanowili pozostałe 25,23% ankietowanych (odpowiednio n=27). Badana grupa była zróżnicowana wiekowo. Wyodrębniono w niej pięć podgrup: osób najmłodszych poniżej 25 roku życia, osób w wieku 26-35 lat, 36-45 lat, 46-55 lat oraz osób w wieku powyżej 56 lat. Grupa wiekowa 26-35 lat była najliczniejsza – w jej składzie znalazło się 57,27% badanej populacji. Prawie połowę mniej stanowiła grupa w przedziale wiekowym 36-45 lat – 27,10%, jeszcze mniej w wieku 46-55 lat – 11,21%. Najmniej liczne grupy ankietowanych stanowiły przedziały poniżej 25 lat (4,67%) oraz powyżej 56 lat (3,74%). Finalnie do analizy końcowej włączono dwie grupy ankietowanych: poniżej 35 lat – 57,94% oraz 36 i więcej lat – 42,06%.

Ponad jedna trzecia badanej populacji posiadała staż małżeński w przedziale od 1 do 5 lat (34,58%). Mniej liczną grupę stanowili małżonkowie żyjący w sakramentalnym związku od 6 do 10 lat (28,04%). W przedziale od 11 do 20 lat stażu małżeńskiego znalazło się mniej niż jedna piąta badanych (18,69%), a jeszcze niższym odsetkiem byli małżonkowie w przedziale od 21 do 30 lat wspólnego życia (15,89%). Najniższy procent stanowiły osoby ze stażem małżeńskim powyżej 30 lat (2,80%).

Podobnie jak w przypadku wieku, także poziom i rodzaj posiadanego wykształcenia badanych osób był mocno zróżnicowany. Wśród ankietowanych znalazły się osoby o wykształceniu podstawowym (0,93%), zawodowym (2,80%), średnim (w tym ogólnokształcącym i zawodowym odpowiednio 10,28% i 4,67%) oraz wyższym (w tym humanistycznym – 42,99%, technicznym 10,28% oraz w zakresie nauk ścisłych 28,04%). Do dalszych analiz wykazano porównania dla trzech grup. Osoby z wykształceniem wyższym przeważały ilościowo nad pozostałymi – w sumie stanowiły 42,99% z wykształceniem humanistycznym oraz

38,32% z wykształceniem technicznym lub ścisłym. Trzecią porównywaną podgrupą byli ankietowani posiadający wykształcenie podstawowe/zawodowe/średnie – 18,69%.

Ankietowanym zadano także pytanie o ich stosunek do wiary. Dużą grupę wśród badanych stanowiły osoby głęboko wierzące i praktykujące (47,66%). Pozostałe osoby wskazywały, że są wierzące, nieregularnie praktykujące (44,86%), praktykujące słabo wierzące (5,61%) oraz słabo wierzące, rzadko praktykujące (1,87%), z tych trzech podgrup utworzono finalnie grupę osób słabo wierzących i słabo praktykujących (SWiSP) liczącą łącznie 52,34% osób. Powyżej przedstawione informacje zebrano w tabeli 1.

Tabela 1. Charakterystyka badanej grupy³⁰

Pytanie	Odpowiedź	N	%	Nowa grupa	N	%
Wiek	poniżej 25 lat	5	4,67%	poniżej 35 lat	62	57,94%
	26-35 lat	57	53,27%			
	36-45 lat	29	27,10%	36 i więcej lat	45	42,06%
	46-55 lat	12	11,21%			
	56 i więcej lat	4	3,74%			
Staż małżeński	1-5 lat	37	34,58%	10 lat i mniej	67	62,62%
	6-10 lat	30	28,04%			
	11-20 lat	20	18,69%	11 i więcej lat	40	37,38%
	21-30 lat	17	15,89%			
	31 i więcej lat	3	2,80%			
Wykształcenie	podstawowe	1	0,93%	podstawowe/ zawodowe/ średnie ogólnokształcące	20	18,69%
	zasadnicze zawodowe	3	2,80%			
	średnie zawodowe	11	10,28%			
	średnie ogólnokształcące	5	4,67%	wyższe humanistyczne	46	42,99%
	wyższe humanistyczne	46	42,99%			
	wyższe techniczne	11	10,28%	wyższe techniczne/	41	38,32%

³⁰ Wykorzystując standardowe metody analizy opisowej i statystycznej wyniki zaprezentowano jako: częstość odpowiedzi (% grupy), oraz wielkość grup udzielających odpowiedzi (n z całości grupy badanej). Ze względu na zastosowanie skali porządkowej w zakresie oceny od 0 do 4 dla oceny wyników wykorzystano również średnią arytmetyczną (M), medianę (Me) oraz odchylenie standardowe (SD).

Pytanie	Odpowiedź	N	%	Nowa grupa	N	%
	wyższe w zakresie nauk ścisłych	30	28,04%	w zakresie nauk ścisłych		
Stosunek do wiary	głęboko wierzący i praktykujący	51	47,66%	GWiP	51	47,66%
	wierzący, nieregularnie praktykujący	48	44,86%	SWiSP	56	52,34%
	praktykujący, słabo wierzący	6	5,61%			
	słabo wierzący, rzadko praktykujący	2	1,87%			

Testy statystyczne wykorzystane do analizy wyników to między innymi: test Shapiro-Wilka do oceny zgodności rozkładu do rozkładu normalnego. Zmienne nie posiadające rozkładu zbliżonego do rozkładu normalnego zostały analizowane między grupami testem Manna-Whitney'a (odpowiedni test *t* Studenta, do porównań 2 grup) oraz testem Kruskala-Wallisa (odpowiednik testu ANOVA, do porównań 3 lub większej ilości grup). Uzyskane różnice dla wartości ze statystyk opisowych uznawano za istotne, gdy wartość $p < 0,05$.

3. PREZENTACJA WYNIKÓW BADAŃ NAD OCZEKIWANIAMI MAŁŻONKÓW

Badanych małżonków pytano o oczekiwania dotyczące poszczególnych form duszpasterskiego towarzyszenia w umacnianiu miłości małżeńskiej. Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że wysoki odsetek małżonków zdecydowanie lub w dużym stopniu oczekuje wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej przez stałą modlitwę w intencji narzeczonych, małżonków i rodzin (66,35%), głoszenie kazań na temat małżeństwa sakramentalnego oraz piękna miłości wiernej, silnej i trwałej (60,7%), ukazywanie znaczenia wzajemnej opieki i wsparcia w małżeństwie (59,82%), ukazywanie Miłości Bożej obecnej w miłości małżeńskiej (57,01%) oraz pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości (52,34%).

Mniej niż połowa respondentów zdecydowanie lub w dużym stopniu oczekuje ukazywania roli dialogu i komunikacji w umacnianiu relacji w katolickim małżeństwie (48,60%), pomocy w budowaniu więzi duchowej (46,73%), troski duszpasterskiej o rozwiedzionych żyjących w nowych związkach (44,86%), ukazywania, że wyłączność małżeńska nie może przesłaniać osobistej więzi z Bogiem (41,12%), ukazywania współżycia małżeńskiego jako daru Boga i wyrazu miłości (41,12%), objaśniania na czym polegają grzechy małżeńskie

(40,29%), miłości duszpasterskiej i troski o małżeństwa w parafii (40,19%) oraz organizowania w parafii spotkań ze specjalistami na temat sposobu troski o więź miłości małżeńskiej (38,22%).

Ponad jedna czwarta badanych zdecydowanie lub w dużym stopniu oczekuje umacniania miłości małżeńskiej przez posługę kierownika duchowego wobec małżonków (28,97%) oraz przypomnienie, że każdy akt małżeński powinien być otwarty na poczęcie (28,97%). Około jedna piąta respondentów zdecydowanie lub w dużym stopniu oczekuje zachęcania na ambonie i w konfesjonale do korzystania z poradni rodzinnych (21,49%) oraz ukazywania wartości rozpoznawania rytmów płodności kobiety (18,69%). Ponadto, spory odsetek respondentów w średnim stopniu oczekuje różnych form duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej (zob. tabela 2).

Zainteresowanie budzą wyniki wskazujące, iż wysoki procent badanych małżonków zdecydowanie lub zaledwie w małym stopniu oczekuje od duszpasterstwa w parafii wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej poprzez ukazywanie wartości rozpoznawania rytmów płodności kobiety (59,81%), posługę kierownika duchowego wobec małżonków (47,67%), zachęcanie na ambonie i w konfesjonale do korzystania z poradni rodzinnych (45,80%) oraz przypomnienie, że każdy akt małżeński powinien być otwarty na poczęcie życia (38,32%). Około jedna trzecia badanych małżonków zdecydowanie nie oczekuje lub oczekuje w małym stopniu ukazywania współżycia małżeńskiego jako daru Boga i wyrazu miłości (35,41%), ukazywania, że wyłączność małżeńska nie może przesłaniać osobistej więzi z Bogiem (33,64%), organizowania w parafii spotkań ze specjalistami na temat sposobu troski o więź (miłość) małżeńską (32,71%), troski duszpasterskiej o rozwiedzionych żyjących w nowych związkach (29,90%), oraz miłości duszpasterskiej i troski o małżeństwa w parafii (28,97%).

Około jedna czwarta respondentów zdecydowanie nie oczekuje lub oczekuje w małym stopniu objaśniania na czym polegają grzechy małżeńskie (26,17%), pozytywnego ukazywania kobiecości i męskości (26,17%), oraz pomocy małżonkom w budowaniu więzi duchowej (24,30%).

Spośród wszystkich analizowanych odpowiedzi najwyższe wyniki dotyczą oczekiwań: „stałej modlitwy w intencji narzeczonych, małżonków i rodzin” $2,73 \pm 1,05$ oraz „głoszenia kazań na temat małżeństwa sakramentalnego oraz piękna miłości wiernej, silnej i trwałej” $2,64 \pm 1,27$. Pozostałe stwierdzenia uzyskały rezultaty na poziomie od 2,56 do 2,03. Najniższy wynik dotyczył oczekiwania w zakresie „ukazywania wartości rozpoznawania rytmów płodności kobiety” $1,31 \pm 1,25$. Szczegółowe wyniki prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Liczbowy i procentowy rozkład odpowiedzi ankietowanych dotyczących oczekiwań od duszpasterstwa w parafii wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej

Na ile oczekujesz od duszpasterstwa w parafii wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej poprzez		O-0*	O-1	O-2	O-3	O-4	M	SD	Me
miłość duszpasterską oraz troskę o małżeństwa w parafii	N	18	13	33	34	9	2,03	2,00	1,21
	%	16,82	12,15	30,84	31,78	8,41			
stałą modlitwę w intencji narzeczonych, małżonków i rodzin	N	5	8	23	46	25	2,73	3,00	1,05
	%	4,67	7,48	21,50	42,99	23,36			
głoszenie kazań na temat małżeństwa sakramentalnego oraz piękna miłości wiernej, silnej i trwałej	N	10	10	22	32	33	2,64	3,00	1,27
	%	9,35	9,35	20,56	29,91	30,84			
pomoc małżonkom w budowaniu więzi duchowej	N	10	16	31	37	13	2,25	2,00	1,14
	%	9,35	14,95	28,97	34,58	12,15			
zachęcanie na ambonie i w konfesjonale do korzystania z poradni rodzinnych	N	15	34	35	18	5	1,66	2,00	1,06
	%	14,02	31,78	32,71	16,82	4,67			
posługę kierownika duchowego wobec małżonków	N	21	30	25	22	9	1,70	2,00	1,24
	%	19,63	28,04	23,36	20,56	8,41			
ukazywanie, że wyłączność małżeńska nie może przesłaniać osobistej więzi z Bogiem	N	12	24	27	37	7	2,03	2,00	1,14
	%	11,21	22,43	25,23	34,58	6,54			
ukazywanie roli dialogu i komunikacji w umacnianiu relacji w katolickim małżeństwie	N	9	12	34	29	23	2,42	2,00	1,19
	%	8,41	11,21	31,78	27,10	21,50			
ukazywanie znaczenia wzajemnej opieki i wsparcia w małżeństwie	N	8	9	26	43	21	2,56	3,00	1,13
	%	7,48	8,41	24,30	40,19	19,63			
ukazywanie Miłości Bożej obecnej w miłości małżeńskiej	N	9	10	27	41	20	2,50	3,00	1,15
	%	8,41	9,35	25,23	38,32	18,69			
organizowanie w parafii spotkań ze specjalistami na temat sposobu troski o więź (miłość) małżeńską	N	16	19	31	24	17	2,07	2,00	1,28
	%	14,95	17,76	28,97	22,43	15,89			
ukazywanie wartości rozpoznawania rytmów płodności kobiety	N	37	27	23	13	7	1,31	1,00	1,25
	%	34,58	25,23	21,50	12,15	6,54			
troskę duszpasterską o rozwiedzionych żyjących w nowych związkach	N	14	18	27	31	17	2,18	2,00	1,27
	%	13,08	16,82	25,23	28,97	15,89			
objaśnianie na czym polegają grzechy małżeńskie	N	13	15	36	23	20	2,21	2,00	1,25
	%	12,15	14,02	33,64	21,50	18,69			

Na ile oczekujesz od duszpasterstwa w parafii wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej poprzez		O-0*	O-1	O-2	O-3	O-4	M	SD	Me
pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości	N	15	13	23	32	24	2,35	3,00	1,33
	%	14,02	12,15	21,50	29,91	22,43			
ukazywanie współżycia małżeńskiego jako daru Boga i wyrazu miłości	N	20	18	25	25	19	2,05	2,00	1,37
	%	18,69	16,82	23,36	23,36	17,76			
przypominanie, że każdy akt małżeński powinien być otwarty na poczęcie	N	26	15	35	19	12	1,78	2,00	1,31
	%	24,30	14,02	32,71	17,76	11,21			

*Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe, Me – mediana, O-0 – zdecydowanie nie oczekuję, O-1 – w małym stopniu oczekuję, O-2 – w średnim stopniu oczekuję, O-3 – w dużym stopniu oczekuję, O-4 – zdecydowanie, bardzo oczekuję.

Całkowity zakres wyników znormalizowano do skali od 0 do 100 punktów. W badanej populacji średni wynik oscylował na poziomie $53,59 \pm 23,52$ punktów. Wartość mediany była niemal zbieżna z wartością średnią i wyniosła 55,88 punktu. Wyniki w badanej populacji klasowały się w zakresie od 0 do 98,53 punktów. Analiza statystyczna pokazała, że takie czynniki społeczno-demograficzne, jak płeć, wiek i wykształcenie nie różnicują wyników badań. Różnice istotne statystycznie występują natomiast w przypadku zmiennych niezależnych: stażu małżeńskiego, stosunku do wiary oraz przynależności do zrzeseń religijnych.

Osoby z dłuższym stażem małżeńskim częściej i w większym stopniu przejawiają oczekiwania dotyczące miłości duszpasterskiej oraz troski o małżeństwa w parafii, głoszenia kazań na temat małżeństwa sakramentalnego oraz piękna miłości wiernej, silnej i trwałej, posługi kierownika duchowego wobec małżonków, a także organizowania w parafii spotkań ze specjalistami na temat sposobu troski o więź miłości małżeńskiej. W przypadku pozostałych twierdzeń nie występują różnice istotne statystycznie, co oznacza, że zarówno małżonkowie z krótszym jak też z dłuższym stażem małżeńskim mają podobne oczekiwania co do wymienionych form duszpasterskiego towarzyszenia w umacnianiu miłości małżeńskiej. Uzyskane rezultaty nie przekładają się jednak na ocenę sumaryczną, gdzie między średnimi wynikami nie zachodzi różnica istotna statystycznie ($p=0,200$). Porównania zawierające różnice istotne statystycznie oraz wynik sumaryczny zestawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Oczekiwania małżonków dotyczące duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej a staż małżeński respondentów

Oczekuję od duszpasterstwa w parafii wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej poprzez	10 lat i mniej (n=67)		11 i więcej lat (n=40)		dM	Z	p
	M*	SD	M	SD			
miłość duszpasterską oraz troskę o małżeństwa w parafii	1,79	1,24	2,43	1,06	-0,63	-2,595	0,009
głoszenie kazań na temat małżeństwa sakramentalnego oraz piękna miłości wiernej, silnej i trwałej	2,42	1,30	3,00	1,13	-0,58	-2,376	0,018
posługę kierownika duchowego wobec małżonków	1,51	1,26	2,03	1,14	-0,52	-2,215	0,027
organizowanie w parafii spotkań ze specjalistami na temat sposobu troski o więź (miłość) małżeńską	1,84	1,37	2,45	1,04	-0,61	-2,393	0,017
Wynik sumaryczny	50,61	25,81	58,57	18,32	-7,95	-1,259	0,208

*Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe, dM – różnice między średnimi, Z – Wynik testu Manna-Whitney'a, p – poziom istotności. Pogrubioną czcionką oznaczono wyniki wskazujące na występowanie różnicy istotnej statystycznie.

Osoby głęboko wierzące i praktykujące (GWiP), zarówno w przypadku wyniku sumarycznego, jak też wszystkich porównań wyników szczegółowych, osiągnęły wskaźniki istotnie wyższe niż osoby słabo wierzące i słabo praktykujące (SWiSP). W przypadku wyników końcowych głęboko wierzący i praktykujący uzyskiwali średnio $63,81 \pm 17,44$, podczas gdy u słabo wierzących i słabo praktykujących wynik ten wynosił średnio $44,28 \pm 24,59$, co przekłada się na wartość $p < 0,001$ (dla testu Manna-Whitney'a). Oznacza to, że małżonkowie głęboko wierzący i praktykujący zdecydowanie częściej i w większym stopniu oczekują wymienionych form towarzyszenia duszpasterskiego w umacnianiu ich wzajemnej miłości. Brak istotnych różnic zanotowano jedynie dla stwierdzenia dotyczącego troski duszpasterskiej o rozwiedzionych żyjących w nowych związkach ($p=0,386$), co oznacza, że w tym przypadku zarówno małżonkowie głęboko wierzący i praktykujący jak też słabo wierzący i słabo praktykujący podobnie często i w podobnym stopniu oczekują tej formy towarzyszenia. Szczegółowe wyniki zestawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Oczekiwania małżonków dotyczące duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej a stosunek respondentów do wiary

Oczekuję od duszpasterstwa w parafii wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej poprzez	SWiSP (n=56)		GWiP (n=51)		dM	Z	p
	M*	SD	M	SD			
miłość duszpasterską oraz troskę o małżeństwa w parafii	1,55	1,25	2,55	0,92	-1,00	4,333	<0,001
stałą modlitwę w intencji narzeczonych, małżonków i rodzin	2,43	1,16	3,06	0,81	-0,63	2,881	0,004
głoszenie kazań na temat małżeństwa sakramentalnego oraz piękna miłości wiernej, silnej i trwałej	2,21	1,37	3,10	0,96	-0,88	3,418	0,001
pomoc małżonkom w budowaniu więzi duchowej	1,93	1,25	2,61	0,90	-0,68	2,926	0,003
zachęcanie na ambonie i w konfesjonale do korzystania z poradni rodzinnych	1,45	1,04	1,90	1,04	-0,46	2,211	0,027
posługę kierownika duchowego wobec małżonków	1,21	1,09	2,24	1,18	-1,02	4,275	<0,001
ukazywanie, że wyłączność małżeńska nie może przesłaniać osobistej więzi z Bogiem	1,71	1,19	2,37	0,98	-0,66	2,833	0,005
ukazywanie roli dialogu i komunikacji w umacnianiu relacji w katolickim małżeństwie	2,05	1,27	2,82	0,95	-0,77	3,207	0,001
ukazywanie znaczenia wzajemnej opieki i wsparcia w małżeństwie	2,25	1,18	2,90	0,96	-0,65	2,903	0,004
ukazywanie Miłości Bożej obecnej w miłości małżeńskiej	2,02	1,15	3,02	0,91	-1,00	4,627	<0,001
organizowanie w parafii spotkań ze specjalistami na temat sposobu troski o więź (miłość) małżeńską	1,66	1,35	2,51	1,05	-0,85	3,351	0,001
ukazywanie wartości rozpoznawania rytmów płodności kobiety	0,95	1,20	1,71	1,19	-0,76	3,443	0,001
troskę duszpasterską o rozwiedzionych żyjących w nowych związkach	2,04	1,43	2,33	1,05	-0,30	0,868	0,386
objaśnianie na czym polegają grzechy małżeńskie	1,80	1,24	2,65	1,11	-0,84	3,456	0,001
pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości	1,89	1,46	2,84	0,97	-0,95	3,374	0,001
ukazywanie współzycia małżeńskiego jako daru Boga i wyrazu miłości	1,61	1,40	2,53	1,17	-0,92	3,432	0,001
przypominanie, że każdy akt małżeński powinien być otwarty na poczęcie	1,34	1,24	2,25	1,21	-0,92	3,707	<0,001
Wynik sumaryczny	44,28	24,59	63,81	17,44	-19,54	4,200	<0,001

*Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe, dM – różnice między średnimi, Z – Wynik testu Manna-Whitney'a, p – poziom istotności. Pogrubioną czcionką oznaczono wyniki wskazujące na występowanie różnicy istotnej statystycznie.

Analiza porównawcza grup ze względu na przynależność respondentów do zrzeżeń religijnych została przeprowadzona testem Manna-Whitney'a. Porównanie dla oceny sumarycznej oraz wyniki dotyczące 8 z 17 itemów wskazują na wystąpienie różnic istotnych statystycznie. Osoby przynależące do zrzeżeń religijnych częściej i w większym stopniu oczekują umacniania miłości małżeńskiej poprzez:

- miłość duszpasterską oraz troskę o małżeństwa w parafii (różnica 0,69; $p=0,003$)
- głoszenie kazań na temat małżeństwa sakramentalnego oraz piękna miłości wiernej, silnej i trwałej (różnica 0,71; $p=0,006$)
- zachęcanie na ambonie i w konfesjonale do korzystania z poradni rodzinnych (różnica 0,67; $p=0,002$)
- posługę kierownika duchowego wobec małżonków (różnica 0,78; $p=0,002$)
- ukazywanie roli dialogu i komunikacji w umacnianiu relacji w katolickim małżeństwie (różnica 0,85; $p=0,000$)
- organizowanie w parafii spotkań ze specjalistami na temat sposobu troski o więź (miłość) małżeńską (różnica 0,64; $p=0,020$)
- ukazywanie wartości rozpoznawania rytmów płodności kobiety (różnica 0,58; $p=0,027$)
- przypominanie, że każdy akt małżeński powinien być otwarty na poczęcie (różnica 0,50; $p=0,041$).

W przypadku pozostałych twierdzeń nie występują różnice istotne statystycznie, co oznacza, że zarówno małżonkowie przynależący do zrzeżeń religijnych jak też nie przynależący mają podobne oczekiwania dotyczące wymienionych form wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej. Porównania zawierające różnice istotne statystycznie prezentuje tabela 5.

Tabela 5. Oczekiwania małżonków dotyczące duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej a przynależność respondentów do zrzeżeń religijnych

Oczekuję od duszpasterstwa w parafii wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej poprzez	przynależę (n=34)		nie przynależę (n=73)		dM	Z	p
	M*	SD	M	SD			
miłość duszpasterską oraz troskę o małżeństwa w parafii	2,50	1,21	1,81	1,15	0,69	2,967	0,003
głoszenie kazań na temat małżeństwa sakramentalnego oraz piękna miłości wiernej, silnej i trwałej	3,12	1,07	2,41	1,30	0,71	2,759	0,006

Oczekuję od duszpasterstwa w parafii wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej poprzez	przynależę (n=34)		nie przynależę (n=73)		dM	Z	p
	M*	SD	M	SD			
zachęcanie na ambonie i w konfesjonale do korzystania z poradni rodzinnych	2,12	1,07	1,45	1,00	0,67	3,092	0,002
posługę kierownika duchowego wobec małżonków	2,24	1,23	1,45	1,17	0,78	3,047	0,002
ukazywanie roli dialogu i komunikacji w umacnianiu relacji w katolickim małżeństwie	3,00	1,10	2,15	1,14	0,85	3,509	0,000
organizowanie w parafii spotkań ze specjalistami na temat sposobu troski o więź (miłość) małżeńską	2,50	1,05	1,86	1,34	0,64	2,322	0,020
ukazywanie wartości rozpoznawania rytmów płodności kobiety	1,71	1,31	1,12	1,18	0,58	2,209	0,027
przypominanie, że każdy akt małżeński powinien być otwarty na poczęcie	2,12	1,09	1,62	1,37	0,50	2,045	0,041
Wynik sumaryczny	61,98	20,47	49,68	23,95	12,30	2,540	0,011

*Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe, dM – różnice między średnimi, Z – Wynik testu Manna-Whitney’a, p – poziom istotności. Pogrubioną czcionką oznaczono wyniki wskazujące na występowanie różnicy istotnej statystycznie.

4. WNIOSKI PASTORALNE

Z przeprowadzonych badań wynika, że około dwie trzecie małżonków oczekuje towarzyszenia w umacnianiu miłości małżeńskiej przez stałą modlitwę w intencji narzeczonych, małżonków i rodzin, a także przez głoszenie kazań na temat małżeństwa sakramentalnego oraz piękna miłości wiernej, silnej i trwałej. Ponad połowa badanych oczekuje podkreślania znaczenia wzajemnej opieki i wsparcia w małżeństwie, ukazywania Miłości Bożej obecnej w miłości małżeńskiej oraz pozytywnego przedstawiania kobiecości i męskości. Wskazuje to na potrzebę uwrażliwiania duszpasterzy w ramach formacji stałej na oczekiwania małżonków dotyczące modlitewnego wsparcia. Ważne wydaje się organizowanie spotkań modlitewnych, z adoracją w intencji małżeństw i rodzin. W ramach duszpasterstwa zwyczajnego należy często poszukiwać okazji, aby przypominać małżonkom, że w ich miłości działa miłość Boża i dlatego ważna jest wierność i trwałość wzajemnej więzi. Służyć temu mogą kazania oraz fragmenty homilii dotyczące tych tematów, katecheza dorosłych w parafii skierowana do małżonków i rodziców oraz na-

bożeństwa połączone z tematycznymi konferencjami. W duszpasterstwie małżonków istotną rolę odgrywa także szerzenie kultu Świętej Rodziny.

Zastanawia, że aż trzy piąte małżonków nie oczekuje od duszpasterstwa parafialnego wsparcia w umacnianiu miłości małżeńskiej poprzez ukazywanie wartości rozpoznawania rytmów płodności kobiety, a prawie połowa badanych nie oczekuje towarzyszenia w kierownictwie duchowym małżonków oraz zachęcania na ambonie i w konfesjonale do korzystania z poradni rodzinnych. Może to wskazywać na nieznamość tych form wsparcia przez małżonków, uprzedzenia lub negatywne doświadczenia w korzystaniu z nich, albo może świadczyć o ograniczonym zaufaniu wobec duszpasterzy parafialnych. Z tego względu słuszne wydaje się podnoszenie kompetencji duszpasterzy w zakresie prowadzenia kierownictwa duchowego oraz umacniania kwalifikacji kadr posługujących w parafialnych poradniach rodzinnych.

Osoby bardziej doświadczone, z dłuższym stażem małżeńskim, częściej oczekują towarzyszenia rozumianego jako miłość duszpasterska oraz troska o małżeństwa w parafii, głoszenia kazań na temat małżeństwa sakramentalnego oraz piękna miłości małżeńskiej, posługi kierownictwa duchowego wobec małżonków oraz organizowania w parafii spotkań ze specjalistami na temat troski o więź (miłość) małżeńską. Wzrost tychże oczekiwań małżonków, proporcjonalny do długości trwania w związku, może wiązać się z dojrzałością religijną wzrastającą z wiekiem średnim, bilansowaniem na etapie połowy życia lub też z doświadczeniami kryzysu małżeńskiego na etapie „pustego gniazda”. Dłuższy staż małżeński niesie zatem szansę i potrzebę owocnego oddziaływania pastoralnego wobec małżonków.

Uzyskane wyniki wskazują także na pilną potrzebę objęcia opieką duszpasterską małżeństw z krótszym stażem. Papież Franciszek zachęca do troski o rozwój wiary oraz umacnianie więzi miłości małżeńskiej młodych małżeństw. Jego wezwanie jest skierowane zarówno do samych małżonków jak również do wspólnoty Kościoła i szeroko rozumianego duszpasterstwa rodzin³¹. Towarzystwo młodym małżonkom poprzez bliskość, świadectwo i wsparcie oraz dzielenie się konkretnymi umiejętnościami może służyć nie tylko dojrzwaniu miłości małżeńskiej, ale także zapobieganiu poważnym kryzysom więzi i nasilającemu się rozpadowi małżeństw³².

Badania pokazały, że pozytywny stosunek do wiary oraz przynależność do zrzeczeń religijnych łączy się często ze wzmożonymi oczekiwaniami wobec

³¹ Por. AL 41, 120-157. 211, 217-218. 223-225. 232, 246, 307.

³² Por. AL 307; zob. Granados, Kampowski, Pérez-Soba, 'Amoris laetitia'. *Accompagnare, discernere, integrare. Vademecum per una nuova pastorale familiare*, 62-69.

duszpasterskiego towarzyszenia w umacnianiu miłości małżeńskiej. Wyniki te potwierdzają pilną potrzebę formacji małżonków w parafii do żywej wiary, która może owocować wzrostem oczekiwań pastoralnego wsparcia. Podkreślają one potrzebę pomocy małżonkom w spotykaniu się ze Słowem Bożym, którego słuchanie pobudza i umacnia wiarę oraz zachęca do życia sakramentalnego, a zwłaszcza regularnej spowiedzi i Komunii świętej. Formą sprzyjającą rozwojowi wiary małżonków mogą być także rekolekcje dla małżeństw i rodzin organizowane w parafii lub w pobliskich ośrodkach rekolekcyjnych. Ponieważ formacja w zrzeczeniach religijnych owocuje większą otwartością na duszpasterskie towarzyszenie, warto włączać do nich coraz większą liczbę par małżeńskich z danej parafii. Pogłębiona formacja małżonków w parafii niesie z sobą jeszcze jedną szansę, a mianowicie przygotowuje ich do duszpasterskiego towarzyszenia innym małżonkom i parom.

BIBLIOGRAFIA

- Benedykt XVI. Encyklika *Deus caritas est* (25.12.2005). Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów, 2006.
- Boffi, Pietro, Lucia Miglionico, Giuseppe Petracca Ciavarella. *Cos'è la pastorale familiare? Contenuti, metodi ed esperienze*. Milano: Edizioni San Paolo, 2015.
- Fidalgo, Antonio Gerardo. „Rzeczywistość miłości jako fundament małżeństwa i rodziny”. W *'Amoris laetitia' jako ewangelia miłości i droga do przebycia*, red. Giovanni del Missier, Antonio Gerardo Fidalgo, 61-84. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2019.
- Figuroa Eguigurems, Karla Marlene. „Recepcja 'Amoris laetitia' i jej pierwsze realizacje praktyczne: 'wielościenna' panorama globalna”. W *'Amoris laetitia' jako ewangelia miłości i droga do przebycia*, red. Giovanni del Missier, Antonio Gerardo Fidalgo, 43-60. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2019.
- Franciszek. Adhortacja apostolska *Evangelii Gaudium* (24.11.2013). Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 2013.
- Franciszek. Posynodalna adhortacja apostolska *Amoris laetitia* (19.03.2016). Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 2016.
- Goleń, Jacek. „Miłość małżeńska w świetle badań narzeczonych”, *Studia nad Rodziną* 18(2014), 2: 107-132.
- Goleń, Jacek. „Poradnictwo małżeńsko-rodzinne”. W *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, red. Ryszard Kamiński, Grzegorz Pyżlak, Jacek Goleń, 378-393. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2018.
- Goleń, Jacek. „Rola świadectwa w rodzinie”, *Verbum Vitae* 28(2015): 423-458.
- Goleń, Jacek. „Strengthening the Conjugal Bond”. W *Catholic Family Ministry. The Scientific Reflection and the Practical Ministry of the Church*, red. Jacek Goleń, Ryszard Kamiński, Grzegorz Pyżlak, 250-259. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2018.

- Goleń, Jacek. „The Challenges of Accompanying Families in Light of the Apostolic Exhortation ‘Amoris Laetitia’”. *Rocznik Teologii Katolickiej* 17(2018), 1: 103-117.
- Goleń, Jacek. „The Renewal of Pastoral Care of the Family in the Light of the Apostolic Exhortation *Amoris Laetitia*”. *Roczniki Teologiczne* 64(2017), 6: 95-114.
- Granados, José, Stephan Kampowski, Juan José Pérez-Soba. *Amoris laetitia. Accompagnare, discernere, integrare. Vademecum per una nuova pastorale familiare*. Siena: Edizioni Cantagalli, 2016.
- Jan Paweł II. Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (22.11.1981). Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1981.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Kmieciak, Barbara. „Towarzystwo duchowe małżonkom i osobom w sytuacjach nieregularnych w świetle adhortacji ‘Amoris laetitia’”. *Family Forum* (2017): 107-124.
- Parysiewicz, Beata Marta. *Wychowanie do miłości. Studium z duszpasterstwa rodzin*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2010.
- Pérez-Soba, Juan José. *La pastorale familiare. Tra programmazioni pastorali e generazione di una vita*. Siena: Edizioni Cantagalli, 2013.
- Sarmiento, Augusto. *Małżeństwo chrześcijańskie. Podręcznik teologii małżeństwa i rodziny*. Kraków: Wydawnictwo M, 2002.
- Sobór Watykański II. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Sobór Watykański II. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Wojtyła, Karol. *Miłość i odpowiedzialność*. Lublin: TN KUL, 1986.

OCZEKIWANIA MAŁŻONKÓW WOBEC DUSZPASTERSKIEGO WSPARCIA MIŁOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ

Streszczenie

Sakrament małżeństwa wpisuje się w naturalne dążenie do miłości przez mężczyznę i kobietę. Małżonkowie otrzymują w nim wsparcie od samego Boga. Zadaniem duszpasterzy jak i całej wspólnoty kościelnej jest umacnianie małżonków w ich sakramentalnej miłości. Proces ten nazywamy towarzyszeniem duszpasterskim. Przeprowadzone badania wskazały, iż wpływ na wzrost oczekiwań w umacnianiu miłości małżeńskiej ma stosunek małżonków do wiary, przynależność do grup i zrzeczeń oraz długość stażu małżeńskiego. Wyzwaniem duszpasterskim jest umacnianie wiary małżonków, angażowanie coraz więcej par w przynależność do grup i zrzeczeń oraz troska o małżeństwa z krótszym stażem.

Słowa kluczowe: miłość małżeńska; towarzyszenie; umacnianie; duszpasterstwo; oczekiwania.